

A fej nélküli ember

Gál László

— Furcsa ember — mondták a kávéházban a vendégek. — Vajon ki lehet?

Költő? Író? Politikus? Fűszerkereskedő? Tökmagárus? Csak tanakodtak az asztalok körül, és egy kisfiú, aki apja mellett üldögélt, kerekre nyitott szemmel bámulta a furcsa bácsit. A kisfiúnak csak vasárnaponként volt apja, hétközben a mama kisfia volt, mert csak három évig tartott az örök szerelem, illetve csak kettőig, mert a harmadikban már verekedtek. Apa kétszer is megnősült azóta, a mama azonban világos, tarka ruhákat viselt és tisztességes maradt. Csak szeretői voltak, most éppen egy. rádió-mechanikus.

— Kisfiam, — mondta, ha baj volt a rádióval —, menj le az udvarba játszani, a friss levegő jót tesz a kisfiúknak, és a mamának fáj a feje.

Szeretett volna felnőni már, hogy fájjon a feje neki is, mert különösen zsongott a mama hangja ilyenkor, és a kisfiú érezte, hogy a fejfájás nagyon izgalmas valami, még jobb, mint a kiskutya farkát huzigálni az udvarban. A kiskutya is szűkölt, pedig nem nagyon tetszett neki.

És jött a pincér, hogy mit parancsol a furcsa ember. Tejes kávé kínált neki, teát, komplett reggelit, tojásrántottát, tükörtojást, pörköltet, gulyást.

— Maga marha! — szólt az idegen. — Hát nem látja?

Megsértődött volna a pincér nagyon, de pénz csillogott az asztalon, ezüstpénz. Különb en józan életű ember volt, futball rajongó és öntudatos. A borralalót nem fogadta el, bort nem is ivott, a pénzt azonban elfogadta. A feleségét Zsuzsának hívták. Vannak ugyanis nők, akiket a nevük miatt szeret a férfi. Ha Zsuzsa Eszti lett volna, talán lefekszik vele, gyerekük is lett volna egynéhány, és talán leélik életüket ásóig-kapáig, ahogy mondani szokás. Szeretni azonban Zsuzsát szerette, bár sajnálta néha, hogy nem Máriának hívják. Mária — szüzet jelent, és a férfi, akinek Mária a

felesége, azt álmondja, hogy szűzzel fekszik le esténként. Zsuzsa meztelen név, irigy öregek hunyorognak rá a bokrok mögül. Sok a bokor az életben. Ha viszont Lizának hívnak egy nőt, úgy illik, hogy állandóan mosolyogjon. Titokzatosan. Főzőgeti ez a Liza a kelkáposztát és titokzatosan mosolyog. Mindegy most már, a pincér feleségét Zsuzsának hívták, zsebre vágta az ezüstpénzt és mélyen meghajolt. Zsuzsa a férje alsónadrágjait és zseb-kendőit mosta otthon. Kismosás, ezt úgy mondják. Ő azt szerette volna, ha férje a Péter nevet kapja a szent keresztségben. A történelemkönyvben szerepel egy Nagy Péter, és Szent Péter, az is jól hangzik. A pincérnek azonban Vince volt a neve, ami meglehetősen borizú név egy bornemisszának. A Sándor is jó név, az is Nagy és a László is, aki Szent. Ámbátor, egy férj ne legyen szent, és sokat keressen. Ebben a mi világunkban nem számít a pénz, csak a tudás, a szorgalom, az, hogy beleveti magát az ember a munkába, és egymás kölcsönös megbecsülése, az is számít. No, és a pénz természetesen.

A kisfiú, aki elvált apja mellett üldögélt, elhatározta, hogy odamegy a furcsa emberhez, és autogramot kér tőle. Máskülönben még azt is elhatározta, hogy futballista lesz, ha felnő, vagy képzőművész. Fanyalgott egy kicsit a futballista-sorstól, manapság az egyetlen pálya, amelyen komolyan veszik az önfegyelmézést, a pontosságot, a tiszta és józan életet. Edzeni kell, és tanulni. Az igazi futballista nem dohányzik, nem iszik, nem olvas könyvet, csak rúg. Szabad pályára kell menni, ez a fontos. Író legyen, művész, vállalati igazgató vagy pénztáros. Ezek szabad pályák, bár az utóbbiakat gyakran becsukják. Orvosnak lenni, az is szabad pálya, csak — sajnos — igen sok a beteg ember, és az orvos sohasem szabad. Még a kéményseprő is szabad ember, és néha igen nagy magasságokat ér el. Ma olyan magasak a házak. A szomszédságunkban él egy kéményseprő, aki tegnap megverte a feleségét. Az asszony állandóan csalta, hol egy útkaparóval, hol egy autóbuzskalauzzal, földszinti emberekkel tehát. Ez még nemigen bántotta volna a kéményseprőt, ám történt, hogy a napokban — igen, csütörtökön éppen — ő csalta meg a feleségét, és ezt nem tudta megbocsátani az asszonynak. Az ember akkor haragszik leginkább, ha saját maga követ el valami disznóságot. Például az első világháború is valami disznóság miatt tört ki, nem engedték külföldre szállítani a disznókat, ilyesmi. Ismertem egy csemegekereskedőt, aki hősi halált halt még 1914-ben, holott fogalma sem volt a disznóexportról. Petőfi azt írta, hogy haza csak ott van, ahol jog is van, ám azt is írta, hogy még nyílnak a völgyben a kerti virágok. Tulajdonképpen mi értelme van a költészetnek?

Ferenc József, a császár és király, már nagyon öreg ember volt, amikor hozzáfogott. Az mindig nevetséges egy kicsit, ha egy nagyon öreg ember fog hozzá. Persze, ha emiatt milliók halnak meg, az nem csupán nevetséges. Háborúhoz és nőkhöz csak a fiatalok nyúlkaljanak, előbb azonban lőjék főbe magukat, és csak azután. Volt egy barátom, nagyon okos embernek látszott, később mégis megnősült. Akkor már hiába válik el az ember egyszer, kétszer, tizenháromszor. A bélyeg rajta marad, hogy ő nős volt, és soha többé nem tudja olyan könnyű szívvel széthányani a szobában a nadrágot, kabátot és a gatyáját, mint nőtlen korában. Aki ragaszkodik ahhoz, hogy szabad ember léte re szétzórhassa a hamut, a szőnyegre éppen, ha úgy tetszik neki, az ne nősüljön meg soha. Csak aki utálja a vendéglői kosztot, ami mindig egyforma, az nősüljön. Viszont a szerelmi koszt a házasságban válik vendéglőivé. Aki nem szereti a vendéglői kosztot, meg ne nősüljön, ez az igazság.

Ez férfiszempont persze. A nők biztosan másképp gondolkoznak, bár a vendéglői kosztot ők sem szerethetik szenvedélyesen. Itt van például ez

a kávéház. Mi lenne, ha a vendég káposztáscvekellit rendelne a kávé-vaj-tojás mellé? Forradalom?

A pincérek a borraivalót szeretik. Nem tudom, szeretik-e a pincérek a forradalmat. Az is lehet, hogy nem szeretik a borraivalót, hiszen abból élnek. Ady Endre sokszor gyűlölte, mert ez a hasonlat is sántít. Egy gazdag ország első embere nem szereti a forradalmat, mert gazdag. Egy másiké azért, mert gazdagon megél abból, hogy szegény.

Most már megint a kisfiú a kávéházban. És a furcsa ember, akinek hiába kínált komplett reggelit a pincér, az, akinek Zsuzsa a felesége. Ez a Zsuzsa elvégezte a nyolcosztályos iskolát, és amikor a Duna-parkban először nyúlt a melléhez a fiú, sírni tudott volna felháborodásában. Most sokszor azért sír, mert a pincér napokig nem nyúl a melléhez. Ez valóban felháborító. Kisfiú koromban magam is azt hittem, hogy csupa kebel lesz az életem. Reggel kebel, délben-este és különösen éjszakánként kebel. No, még azt is hittem, hogy tömérdek ólomkatonám lesz, millió és millió ólomkatonám. És még azt is, erre esküdni mertem volna, hogy érettségi után megverem a matematika-tanáromat. Hiába, öregszik az ember, öregszik. Most már miben sem tudok hinni olyan belterjesen, például a futball-mérkőzésre se mentem ki vasárnap. És az Egyesült Nemzetekben is csalódtam.

— Autogramot kérek attól a furcsa bácsitól — határozta el magát a kisfiú, akinek a szülei elváltak, mert úgy érezték, hogy nem tudnak egymás nélkül élni. Ezt, természetesen, a házasságuk előtt érezték, meg még azt is, hogy mindig csókolózni fognak. Egyetlen, nagy, soha véget nem érő csók lesz az életük. A nő nem gondolt se nagy-, se kismosásra. A férfi nem gondolt arra, hogy mosószappan-szagú lesz a feleségének keze. Aludni akarok, mondta a pincér Zsuzsának, hagyj aludni. Rettenetes, ha két ember, férj és feleség, nem egy időben akarnak aludni.

Különös népszokás az autogram-kérés. A magam részéről csakis zavart érzek, ha felszólítanak, hogy sajátkezű aláírással illessek egy védekezésre képtelen, szűzfehér papirost. Mi mindent nem írtak már papirosra! Hadüzenetet, béke- és örök barátsági szerződést, szerelmeslevelet, adónyugtát, fizetési felszólítást, bírósági ítéletet, isteni parancsolatokat, névtelen leveleket, regényt, verset, kritikát, csokoládéstorta-recepteket, telefonszámot, szabónő címét és autogramot is. Egyszer, valamikor, egy egész oldalt teleírtam azzal, hogy Anci, anci, ANCI, anCI, ANci és még sokféleképpen, amíg csak bírta a papír. Most már tudom, hogy az is vers volt, tizenhat éves, forró, barna hajú vers. Két gyönyörű lába volt a versnek, rövid, tarka szoknyája, és teniszezett is. A nevetem azonban nem szeretem odahányini akárkinek a papirosára, én tudom a legjobban, hogy mit szenved a papiros, szegény.

— Mégis — közeledett ismét a pincér —, uraságodon csodálkoznak a vendégek, talán parancsolna valamit?

— Persze, hogy marha! — mondta harag nélkül a furcsa vendég. — Hiszen tudtam.

Az nem szép, ha egy ember azt mondja a másíknak: marha! Ne értse nek félre, sértésnek nem tartom. A marha, már mint a szarvasmarha, igen hasznos, dolgos állat, békés, csöndes, jószándékú. Az nem igaz, hogy csakis a marhák csinálják a háborúkat például. Ilyesmit ők sose tennének. Igaz, bikaviadalról már hallottam. Tegnap este is egymásnak esett a korszón két fiatalember. Nő miatt, persze, hogy. Ami pedig az igazi bikaviadalt illeti, ott sem a bika tartja kezében a kardot, a piros kendőt sem ő lobogtatja. Igazán nem tudom, hogy némely marha miért haragszik a pirosra? Hogy a Rockefeller miatt, azt viszont sejtem. Talán, ha olajmágnás volnék, én

is haragudnám, holott tudom, ez csupán szimbólum, és aki haragszik, nem a színre haragszik, csakis azokra, akik esetleg sokallják, hogy annyi olaja van és összkomfortja. Lényegében egyetlen embernek elég volna, mondjuk, egy szerény kastély, huszonnégy szobával, ebédlő, háló, biliárdszoba, fürdőszoba, WC és még egynehány helyiség. Elég volna, mondjuk, tizenkét ruha, három tucát zsebkendő, két aranyóra (egyik a zsebben, másik a karon) három gépkocsi, egy pár görkorcsolya (ha görkorcsolyázni akar), egy jacht, zsebkés, körömpiszkáló, cipőhúzó, egy feleség, két gyerek, tizenkét szerető. De hát a Rockefellernek sokkal több jutott, azért nem szeretik sokan, akik úgy gondolják: miért van egyiknek görkorcsolyája, viszont a másik sohasem nyer a totón semmit.

A tóto nem igazi szerencsejáték, alapos tudás kell hozzá, amivel Einstein is bírt például, ám ő azt is tudta, hogy a tömeg és az energia közti ekvivalenciát fel kell fedezni. Fel is fedezte ezért. Bár, amint utólag kiderült, rosszul tette, ugyanis ebből a felfedezésből készült az atombomba, de Gaulle tábornok, a leszerelés kérdése, a berlini probléma, Csombe Mózes szakadár miniszterelnök, és a brit világbirodalom sem a régi többé. Tulajdonképpen múzeumba kellene vinni a nemtűlságosan tartós tárgyakat (világbirodalom, világbéke stb.) hogy aztán, száz évvel később, hadirokkant öreg múzeumőrök magyarázhatassák: lám, gyerekek, itt, ebben a vitrinben, ez a genfi Népszövetség.

Hadirokkantak addig lesznek, amíg háború lesz. Békéről pedig addig beszélünk, amíg muszáj, a háborús veszély miatt. Ez egy circulus vitiosus, ahogy mondani szokás magyarul, és körben forgó hibás okoskodást jelent. Vajon hibás-e csakugyan?

No, bízni kell, persze. Ember küzdj és bízva bízzál, mondta Madách Imre, mert megcsalta a felesége. Érdekes jelenség, hogy a hűtlen asszonyok általában megcsalják férjeiket. Olyan ez, mint a fekete himlő, vagy a kolera. Járványszerű. Az egészen más, ha a férj csalja meg a feleségét, mert a férj többnyire férfi. A magyar népi szólás úgy tartja: nem mindegy, hogy a csizmámmal sárba lépek, vagy hogy sarat öntök a csizmámba. Férfiszólás ez a népi szólás, úgy látszik. Viszont ha a férj nem férfi, mert ez is előfordulhat, akkor legyen országlevezér, diktátor, később vegye el feleségül a maga Braun Éváját, löje agyon, öntesse le benzinnel, égettesse el. Ilyesmire minden képtelen férfi képes. Hogy az Évának kellemetlen? Ugyan! Ne harapott volna az almába!

Nem szeretem az almát. A dinnye nagyobb, és a preferánsz izgalmasabb. Érdekes, mennyire keressük, mi emberek, az izgalmat. Jó nő, jó háború, jó sikkasztás, jó kártyajárás. Mégsem értem, hogy említett Éva almája miatt miért büntették olyan könyörtelen szadizmussal az asszonyok hosszú-hosszú sorát. Évmilliókon keresztül? Hogy fájdalommal szüljék gyermekeiket, mert ez azért van, a fájdalmas szülés, az alma miatt. És ha már az okos asszonyokat megbüntették, miért büntették velük az okatlan állatokat is? Lám, a tigris-menyecske nem eszi az almát, mégis fájdalommal szüli a kölykét ő is. Hol itt az igazság? Majd megtárgyaljuk a dolgot valamelyik következő háztanács-ülésen.

A furcsa ember intett a pincérnek.

— Komplet? — kérdezte a pincér izgatottan, mert az volt a véleménye, hogy mindig rendbe jönnek a dolgok, a vendég végül is megeszi a tojást, a kávé, a vajjas kenyert, felneveli a gyerekeit, családik bennük, és meghal. És fizet, persze, mindenért fizet, mert ez is a világ rendje. A pincér pincérszemmel figyeli a világot, alulról felfelé, mert hajlongania kell. Ez a mesterséghez tartozik: fehér kendő a karon és a hajlongás. A tölgy nem hajlik meg a viharban, inkább eltörik. Nem is lenne jó pincér belőle.

— Nézze — mondta a furcsa vendég —, én egy kicsit egyedül vagyok.

— Itt, a kávéházban? — csodálkozott a pincér és körülnézett.

— Itt a kávéházban, a városban, az országban, a világban. Az ember csodálatos valami, nem gondolja?

— Hogyne — felelte a pincér udvariasan —. Csokoládékávénk is van, sós stanglink és üveges sörünk.

— Maga nem szokott gondolkodni? — kérdezte a vendég.

— Szolgáltatban soha — mondta a pincér bocsánatkérően, és széttárta karjait —, a munka nem engedi. Tessék csak elképzelni, mindenféle alakok járnak ebbe a kávéházba, az ember néha a fejükhöz vágna a poharat, a széket, az asztalt is néha. Ha gondolkozna ugyanis. Én azonban csak megkérdezem, hogy mit parancsolnak, mert nekem minden tróger parancsolhat, persze — csak ha szolgáltatban vagyok. Higgycs el, uram, néha kedves volna szemem köpni a vendéget, de csak meghajlok, és megkérdezem, hogy mit kíván. Néha meg magam is leülnék az asztal mellé, és özgerincet rendelnék áfonyával.

— Szereti? — kérdezte a vendég.

— Nem tudom, uram, még sose ettem. Néha megnézem a külföldi képeslapokat, és a nőket is megkívánom, különösen, akiket a címdalra tesznek. Nálunk csak pörkölt van és gulyás, azt nem kívánom, de megeszem. Hozhatom a reggelit, uram?

— Ne hozza — felelte a vendég —, csak beszélgetni szerettem volna magával.

— Nincsen az étlapon, uram.

Meghajolt a pincér és elment, mert kopogtak a másik asztalon a vendégek. A fizetése kicsiny, és a borraivaló sem sok. Kopaszodik, ez is nagyon bántotta, hiába kente a fejét petróleummal. Csak a szabad napjain természetesen, mert bűdös a petróleum, és nem is használ, csak ráfogják. Némely embernek sűrű, dús haja van, autón jár, és szőke a szeretője. Volt a pincérnek egy gyerekkori jó barátja, annak még mindig sűrű a haja és a börtönben ül, mert barna volt a szeretője, és sikkasztott érte. A hajfestés sokba kerül, és manapság minden héten más színű hajba öltöznek a nők. — Lehet, hogy fiunk lesz, gondolta a pincér, akkor orvost nevelek belőle, aki minden nap komplett reggelit eszik és borraivalót ad a pincérnek. — Apám is pincér volt — gondolja majd megatva a fiam, és elfelejti a borraivalót. Különben mit keres ma egy orvos? Még a borraivalót sem.

— Kérek egy autogramot — mondta a kisleány, aki ott állt már az idegen előtt.

— Tőlem? Miért éppen éntőlem?

— Nem tudom — mondta a kisleány őszintén —, de én autogramokat gyűjtök. Nálunk, az iskolában, mindenki gyűjt valamit. Bélyeget, gyufaszkatulyát, szalvétát, üveggolyót, bogarakat.

— És mit csináltok velük? — kérdezte az idegen.

— Megunjuk őket — felelte őszintén és egyszerűen a kisleány.

Ezen most mind a ketten elgondolkoztak. A kisleány arra gondolt, hogy ez a furcsa bácsi talán írni sem tud, akkor keresztet rajzol a papírra, az is érdekes. Sajnos, nem valószínű, mert ez kávéház, és fehér kabátot viselnek a pincérek. Itt mindenki tud írni. Általában ma már mindenki tud írni, ezt mindenki tudja, csak az irodalmi kritikusok nem hiszik még. Könnyű volt annak idején lediktálni a szent bibliát, nem voltak kritikusok. Vagy a Káin talán?

— Mindent megununk — gondolta az idegen —, és ez jó, mert ez viszi előre a világot. Ha nem lett volna annyira unalmas, még ma is bottal

vernénk agyon egymást, vagy követ. — Itt a világbéke! — ujjongott az ősöm valamikor. — Kitaláltuk a kést! Ki mer háborúra gondolni ezután?

— Miért nincs feje a bácsinak? — kérdezte a kisfiú kíváncsian.

— Hát észrevetted?! — kiáltotta boldogan az idegen. — Nem viselem — magyarázta —, nem érdemes. Meg aztán, amíg viseltem, nem győztem elraktározni benne az új és még újabb tudnivalókat. Mert, kisfiam, könnyű volna, ha nagytakarítást rendezhetne benne az ember, a fejében ugyanis, és ami nem kell már, ami kiment a divatból, ami megváltozott, amit nem szabad vagy nem illik tudni már, ha mindazt kihajigálná belőle, vagy elvinné az ócskáshoz: tessék, néhány elkopott eszme, gondolat, hit, emlék, barátság, szerelem, mit ad érte? Képzeld, én még emlékszem a lóvasútra, az volt a technika legnagyobb csodája, sínen járt, képzeld csak! Utána a villamos volt a technika felülmúlhatatlan csodája, ám akkor még Caricinak hívták Volgográdot.

— Értem — mondta a kisfiú nagyon komolyan.

— Legalább valaki érti — sóhajtotta az idegen. — Persze, te még kisfiú vagy, azért érted. Tudod, én úgy szeretném elmesélni azoknak, akik még lóvasúton jártak, hogy a hang sebességénél gyorsabbak vagyunk már, és a francia börtönökben éhenhalnak a politikai foglyok. A lóvasút idejében még a szabadság, egyenlőség, testvériség járta külföldön, ha a franciákra gondoltak. Csak külföldön, kisfiam, nem Franciaországban. Jó volna külföldről nézni a világot, a Holdról talán, vagy a Vénuszról. A Titov, kisfiam, tizenhétszer ért estét egyetlen nap alatt...

— Miért fontos ez bácsi?

— Mert tizenhétszer köszöntötte a hajnalt is. Majd ha még messzebb utazunk, tavasz is tizenhét lesz az esztendőben, és tizenhétszer éljük az egyetlen életet.

— És tizenhétszer halunk meg, bácsi.

Hallgattak mind a ketten. A kisfiú, akinek még volt feje és az idegen, akinek már nem volt.

— Elmondani, elmondani, elmondani — dűnnyögte a fej nélküli ember —, igen, elmondani. Hogy nincs többé Caricin, mert győzött az igazság, ezt el kellene mondani azoknak, akik meghaltak Caricinért. Nagyon sok ember halt meg Caricinért...

A kisfiú szeme felcsillant:

— Elmondjuk, bácsi!

— Hogyan? — kérdezte az idegen meglepődve.

Kint sütött a nap. Őszi nap volt, nem igazi. A pincér arra gondolt, hogy ha megint keményítőt tesz a vízbe a Zsuzsa, akkor leissza magát, nagyon leissza magát, és elmegy a Juliskához. Juliska is iszik, és puhára mossa-vasalja az inget, nem használ keményítőt. Kicsi a fizetés, borraivaló alig, és a kemény gallért nem bírja, nem bírja. — Hiába mondom az aszszonynak — ezt szerette volna mondani —, ám kemény tojást kért a vendég, egészen keményet, lehet, hogy nem mindenkinek a nyakát dörzsöli fel a kemény gallér, és az is lehet, hogy általában boldogan élnek az emberek.

— Visszafelé repülünk — mondta lelkesen a kisfiú —, és elmondjuk. Tegnap lesz, tegnapelőtt lesz, száz évvel ezelőtt lesz, és mindenkit felkeresünk, minden halottat, és elmondjuk nekik. Mászt tessék kiabálni az akasztófa alatt, ezt mondjuk nekik, mert Volgográdnak hívják Caricint, és hol van már a cár és a cárnő, akiről elnevezték, és jönnek és mennek a cárok és a cárnők, és minden elmúlik, csak a Volga marad...

Ránevetett a fej nélküli idegen:

— Ha ugyan ki nem szárítják valamikor.

Ezen még elgondolkoztak egy ideig.